

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК ИНСТИТУТИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚИ

бўйича бакалавриятнинг юридик таълим

йўналишлари учун

ДАРСЛИК

Ўзбекистон Республикасининг конституциявий ҳуқуқи. Тошкент
ТДЮИ, 2005 йил .

Ушбу дарслик Ўзбекистон Республикаси Конституцияси асосида шаклланган Конституциявий ҳуқуқ тармоғини, ҳуқуқий демократик давлат ва фуқаролик жамиятини шакллантиришда муҳим устувор конституциявий институтларни ўзида қамраб олиб, унда китобхон миллий конституциявий ҳуқуқ тарихини, ривожланиш қонуниятларини, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари, бурч ва мажбуриятлари, уларнинг ҳуқуқий қафолатлари, давлат ҳокимияти органлари тизими, тузилиши ва шаклланиши, маъмурий ҳудудий тузилиш масалаларини ўрганеди, шунингдек, дарсликда Ўзбекистон Республикаси қонунлари, Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А Каримов асарлари ҳамда фармонлари, етук ҳуқуқшунос олимларнинг асарлари ҳамда 2002 йил 27 январда ўтказилган умумхалқ референдуми натижаларига кўра ва унинг асосида қабул қилинган 2003 йил 24 апрелдаги Ўзбекистон Республикасининг Қонунига мувофиқ Конституциямизнинг XVIII, XIX, XX, XXIII бобларига тузатиш ва қўшимчалар киритилган нормаларнинг моҳияти, давлат ва жамият қурилиши ва суд-ҳуқуқ соҳасида амалга оширилаётган демократик ислоҳотлар ўз ифодасини топган.

Мазкур дарслик юридик олий ўқув юртлари талабалари, тингловчилари, юридик ўқув юртлари ўқитувчилари, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи орган ходимлари ва бошқа мутахассисларнинг фойдаланишлари учун мўлжалланган.

Масъул муҳаррир: ю.ф.д., профессор, А.Х.Саидов

Муаллифлар жамоаси:

ю.ф.д., профессор, А.Х.Саидов – Кириш, I, II, IV,V,VI-бобнинг 8-§, VII, VIII, XXII, XXVI, XXVII, XXXIII-боблар ва хотима ўрнида.

ю.ф.д., профессор, М.Х.Рустамбоев – IX, X, XI, XII, XIII, XIV, XV, XXX, XXXI –боблар.

ю.ф.н., доцент, А.С.Турсунов –XXXII- боб.

доцент, Д.Қ.Ахмедов – III, VI-бобнинг 1-7-§лари, XVI- XXI-боблар (**ўқитувчи И.Р.Беков** билан ҳамкорликда), XVII-боб (**ўқитувчи Ш.Ғ.Асадов** билан ҳамкорликда), XVIII, XIX-боб (**ю.ф.н., С.М.Хидиров** билан ҳамкорликда), XX-боб (**ю.ф.д., профессор, М.Х.Рустамбоев** билан ҳамкорликда), XXIX-боблар.

ю.ф.н., С.М.Хидиров – XXIII, XXIV, XXV-боб (**ўқитувчи Ш.Х. Зулфиқоров** билан ҳамкорликда), XXVIII-боблар.

Тақризчилар: профессор **Р.Қ. Қаюмов**

доцент **М. Мирхамидов.**

Кириш

"Аввало, барчамиз бир ҳақиқатни англаб, тушуниб бормоқдамиз – бугун жамиятимизда қандай ютуқ ва марраларга эришаётган бўлсак, буларнинг пойдеворида Конституциямиз, буюк ҳаёт қомусимиз турибди".¹

Дунёдаги ривожланган демократик давлатларда ҳеч бир шахс, ҳеч бир фуқаро ўз ижтимоий-шахсий ҳаётини, ўзининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишни Конституциясиз тасаввур қила олмайди. Чунки ҳар бир шахс кундалик ҳаётида Конституцияда белгилаб қўйилган ҳуқуқ ва эркинликларига бевосита мурожаат қилади ҳамда ушбу Асосий қонунга ўзининг ҳуқуқ ва эркинликларини қафолатлаб берувчи олий юридик ҳужжат сифатида қарайди. Шунинг учун ҳам демократик жамиятда яшаётган ҳар бир шахс Конституциянинг мазмун-моҳиятини чуқур англаб олиши ҳамда шахсий ҳаётида учраб турадиган муаммоларнинг ечимини айнан Конституциядан топа билиши зарур.

Маълумки, демократик ҳуқуқий давлат куриш йўлидаги энг дастлабки ва энг муҳим қадам Конституцияни ўрганиш ҳамда уни ҳаётга татбиқ этишдан бошланади. Зеро, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2001 йил 4 январда эълон қилинган “Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни ташкил этиш тўғрисида”ги фармойиши ҳам демократия йўлида улкан бир қадам қўйиш учун катта туртки бўлди. Дарҳақиқат, кўп нарса мамлакатда Конституцияни оммавий равишда ўрганиш ҳамда уни ҳаётга татбиқ этишга боғлиқ. Мана шу мақсадда давлатимиз раҳбари Ўзбекистон Конституциясини **болалар боғчасидан бошлаб ўргатиш, мактабларда**

¹ И. А. Каримов. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт – пировард мақсадимиз. Т. 8. – Т.: "Ўзбекистон", 2000. 87-бет

дарслик тариқасида ўқитиш ҳамда олий ўқув юртларида эса махсус дарс сифатида ўрганишни¹ вазифа қилиб қўйди.

Шундан келиб чиқиб, фармойиш асосида 2001 йил 1 сентябрдан мамлакатимизда узлуксиз ҳуқуқий таълимнинг асоси ҳисобланмиш Конституцияни ўрганиш боғчадан бошлаб то олий таълимнинг юқори босқичи ҳисобланадиган магистратурагача ташкил этилди. Зеро, Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш бутун Ўзбекистон халқининг юксак ва масъулиятли бурчидир .

Конституция -Асосий қонун сифатида барча қонунчилик соҳаларининг бош манбаи ҳисобланади, чунки Конституцияда халқнинг олий иродаси ўзининг қонуний ифодаси ҳамда мухтасар баёнини топади.

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий ҳуқуқи эса мамлакат ҳуқуқ тизимининг етакчи соҳаси бўлиб, у ҳокимият билан шахснинг ўзаро муносабатларини, давлат органлари тизимининг фаолият юритишини тартибга солувчи, фуқароларнинг ҳуқуқий мақомини, шунингдек, жамиятнинг бошқа ижтимоий тузилмалари ҳолатини белгиловчи ҳуқуқий нормалар йиғиндисидир. Таъкидлаш лозимки, конституциявий ҳуқуқ фани бўйича пухта билимга эга бўлиш нафақат ўқитувчи ўтадиган дарс машғулотларида фаол иштирок этишни, балки талабанинг мустақил шуғулланишини, Конституция ва қонунларни, тавсия этилган адабиётларни мунтазам ўрганиб боришни тақозо қилади.

Мазкур дарслик Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва қонунлари, мамлакат Президентининг фармонлари ва ҳукумат қарорлари, шунингдек, қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд органлари тажрибалари асосида яратилди.

Маълумки, ўтган давр мобайнида, хусусан 2002-2005 йиллар орасида мамлакатимизда давлат ва жамият қурилиши соҳасида изчил демократик ислохотлар амалга оширилди ҳамда бир қанча янги қонунлар 2002 йил 4 апрелда “Референдум яқунлари ҳамда давлат ҳокимияти ташкил этилишининг асосий принциплари тўғрисида”ги, “Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Қонунчилик палатаси тўғрисида”ги, “Ўзбекистон Республикаси

¹ И. А. Каримов. Конституция тўғрисида. Тошкент, 2001, 153 – бет.